

Dr Franjo Ruža

RAZVITAK VISOKOG ŠKOLSTVA U VARAŽDINU DO FAKULTETA ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

Visoko školstvo u SR Hrvatskoj danas se razvija oko četiri Sveučilišta - u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. U gradovima, gdje su sjedišta Sveučilišta, uglavnom su i koncentrirane visokoškolske obrazovne organizacije i Znanstveno istraživačke organizacije - instituti.

Postoje doduše, izuzetno, visokoškolske organizacije i izvan tih gradova, ali bez neke izražajnije koncentracije. Izuzetak u tome je Varaždin. Nerijetko, stoga, postavlja se pitanje: zašto je Varaždin u tome različit od ostalih, njemu sličnih gradova u Hrvatskoj (sličnih po veličini, te stupnju gospodarskog i društvenog razvitka).

Varaždin zaista ima niz svojih posebnosti koje bi trebalo podrobno znanstveno istraživati - povijesno društveno, gospodarski, kulturno i politički - što međutim ne može biti predmetom istraživanja ovom prilikom i za ovu namjenu. Ipak, valja ukazati na neke okolnosti koje su do sada poznate i utvrđene.

Školstvo Varaždina ima svoju daleku prošlost, a današnji stupanj njegova razvitka svakako je nastavak izgradjivanja na temeljima od prije oko pet stotina godina. Dakle kontinuitet razvitka, koji tu postoji, uvjetuje činjenicu da se novo nadograđuje na ono ranije. Pored ovih konstatacija valja navesti i to da školstvo ne možemo promatrati samo kao proces razvitka u gradu i za grad Varaždin, već i mnogo šire. To bismo uostalom mogli dokazati i najskromnijom analizom odakle učenici varaždinskih škola dolaze danas ili bilo kada ranije. Međutim, to valja promatrati i retrospektivno u svijetu prvih škola na širem prostoru Varaždina, i u administrativno-političkom smislu i u povijesno-geografskom.

Već u 16. stoljeću, 1503. godine, pavlini su osnovali gimnaziju u Lepoglavi. Iako joj je osnivač poznati svećenički red, ta gimnazija postaje dostupna i ostaloj omladini pa poprima i javni karakter. U Varaždinu je gimnazija osnovana 1636. godine, a tada prestaje radom gimnazija u Lepoglavi, no Lepoglava ipak ostaje i dalje prosvjetno središte i u njoj se započinje i s visoko -

školskom nastavom teologije i filozofije te se to smatra prvim sveučilištem u Hrvatskoj. 1)

V i s o k o š k o l s t v o u gradu Varaždinu javlja se već prije više od 200 godina osnivanjem Političko-kameralnog studija u 18.stoljeću (Studium Politico Camerale). 2) Odlukom Marije Terezije od 1.kolovoza 1769.godine osnovan je taj studij u našem gradu. Magistrat u Varaždinu već 8 dana nakon toga, tj. 9. kolovoza 1769, službeno objavljuje tu odluku te uskoro imenuje profesora Adalberta Barića nosiocem katedre za studij uprave, gospodarstva i financija. 3)

Preseljenjem Hrvatskog kraljevskog vijeća iz Varaždina u Zagreb 1776.godine seli i ovaj Političko-kameralni studij iz Varaždina. Uzrok tim tako značajnim promjenama bio je katastrofalan požar koji je 1776.godine zadesio Varaždin. U Zagrebu se ovaj studij spaja s Pravoslavnom fakultetom akademije i tako ugrađuje u temelje kasnijeg Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Kontinuirane veze između Političko-kameralnog studija u 18.stoljeću i visokoškolskih institucija osnovanih u Varaždinu šezdesetih godina ovog stoljeća nema. 4) Nove su više škole i fakultet osnovani kao rezultat novih gospodarskih i društvenih prilika, bilo da su ih osnivale privredne radne organizacije ili Sveučilište u Zagrebu.

1) Zbornik radova Više ekonomske škole 1962-1972, str.5, 1972.g.

2) Dr Vladimir Bayer: Političko-kameralni studij u Hrvatskoj u XVIII stoljeću (1769-1776), Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, XVII, Zagreb 1967, br.2 str.208-247.

3) Prof.Mirko Androić: Političko-kameralni studij u Varaždinu u 18. stoljeću, Zbornik radova Više ekonomske škole Varaždin 1962-1972, str.7-22, 1972.godina.

4) Vrlo složen je čitav splet okolnosti zašto je do pred kraj 18. stoljeća Varaždin bio političko, privredno kulturno i obrazovno središte, a nakon toga je to prestao biti. Za otkrivanje uzroka tim promjenama trebalo bi izvršiti složenu analizu niza uzroka.

Viša ekonomska škola u Varaždinu osnovana je 1962. godine. Ona je nastala kao izraz potreba za visokoobrazovanim kadrovima ekonomskog profila. Te prve godine upisano je 86 redovnih studenata i 493 izvanredna (studenata uz rad). Velik broj studenata, koji su studirali radeći i dalje svoje poslove, izraz je deficita u ekonomskim kadrovima, odnosno rezultat stanja da velik broj stručnih radnika u radnim organizacijama obavlja poslove višeg i visokog obrazovanja a da u pravilu ima samo srednje obrazovanje (ili još niže od srednjeg). U to vrijeme u Varaždinu postoji već Viša tekstilna tehnička škola koju su osnovale tekstilne radne organizacije iz Varaždina i Čakovca. Kasnije 1971. godine osnovana je Viša geotehnička škola. Promatrano šire na prostoru Varaždina kao regiji od ranije postoji u Čakovcu (izrasla iz bivše Učiteljske škole) Viša pedagoška akademija. Tako početkom sedamdesetih godina ovog stoljeća postoje četiri više škole. Od svih njih najbrže se razvijala Viša ekonomska škola u Varaždinu, kako po broju studenata, stalnih nastavnika, tako i plansko-programski te stvaranjem uvjeta da od nastavne organizacije prvog stupnja visokog obrazovanja preraste u znanstveno-nastavnu organizaciju. Plan da Viša ekonomska škola Varaždin preraste u drugi stupanj visokog obrazovanja - u fakultet - postojao je u školi od 1972. godine. U skladu s tim planom upućen je veći broj nastavnika na postdiplomske studije pri fakultetima i u institucijama Sveučilišta u Zagrebu, a jedan dio nastavnika stječe doktorate znanosti. Tako su se počeli realizirati prvi kadrovske-znanstveni, a paralelno s time i materijalni uvjeti za osnivanje fakulteta.⁵⁾

Za ostvarivanje ranijeg plana o stvaranju uvjeta za osnivanje fakulteta tokom 1973. godine vršena su istraživanja potreba za kadrovima s visokim obrazovanjem u privredi i službama Varaždinske regije. Već navedeno naslijedje deficitarnosti visokoobrazovanih kadrova i rezultati provedenih istraživanja ukazali su na opravdanost i potrebu osnivanja takvog fakulteta za kakav je postojala već programska osnova u Višoj ekonomskoj školi u Varaždinu, te kadrovska i materijalna (zgrade, prostor, računski centar i dr.) osnova takodjer.

Skupina nastavnika Više ekonomske škole u Varaždinu završila je do početka 1974. godine Elaborat kojim su analizirani i razloženi uvjeti i opravdanost osnivanja fakulteta u Varaždinu. Elaboratom se ukazalo na potrebu za jednim posebno profiliranim studijem organizacije i informatike, a ujedno je dan i prijedlog nastavnog plana za sve četiri godine studija.

5) O razvitku Više ekonomske škole Varaždin vidi Zbornik te škole od 1962-1972. godine.

Da bi se verificirali opće društveni uvjeti, potrebe, (a ne samo varaždinske) namjere i aktivnosti Više ekonomske škole Varaždina usmjerene prerastanjem škole u fakultet, samoupravni organi škole i Nastavničko vijeće odlučili su da se s tim namjerama i sadržajem Elaborata upoznaju društveno-politički organi SR Hrvatske, Sveučilište u Zagrebu i Republička zajednica za financiranje usmjerenog obrazovanja SR Hrvatske. S ciljem ozbiljne znanstvene i društvene valorizacije napora, htijenja i uvjeta, koje pruža postojeća Viša ekonomska škola u Varaždinu za jedan fakultetski studij, obavljani su značajni razgovori na kojima je očišćeno sve što je bilo važno za jedan tako ozbiljan pothvat.

C e n t r a l n i k o m i t e t Saveza komunista SR Hrvatske u Zagrebu posjetili su predstavnici Više ekonomske škole u Varaždinu gdje ih je primila drugarica Ema Derossi-Bjelajac, član Izvršnog komiteta, i dr Uroš Peruško. U tim razgovorima analizirani su uvjeti i namjere Više ekonomske škole u Varaždinu, te je zajednički utvrđena opravdanost osnivanja jednog studija organizacije i informatike u Hrvatskoj, ali su ostale rezerve i nedorečenosti o mogućim organizacijskim oblicima realizacije takvog studija.

S v e u č i l i š t e u Z a g r e b u upoznato je takodjer sa svime što se do tada učinilo na prerastanje škole u fakultet, te je zamoljen rektor Sveučilišta da posjeti Višu ekonomsku školu u Varaždinu da bi se izravnim uvidom u stanje i uvjete koje škola pruža za osnivanje i rad jednog fakulteta osobno upoznao. U svibnju 1974. godine rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr Predrag Vranicki i prorektor prof. dr Josip Ivoš posjetili su Varaždin. Tom prilikom primio ih je predsjednik Skupštine općine Varaždin Ćiril Grabrovec uz prisustvo ostalih društveno-političkih i privrednih predstavnika Varaždina.

Predstavnici Varaždina istakli su društveno značenje potrebe za osnivanjem fakulteta i spremnost da se novom fakultetu pruži svaka pomoć i pogodnosti da se razvije u znanstveno-nastavnu organizaciju. Prihvaćena je ocjena da Viša ekonomska škola u Varaždinu već tada kao viša škola ispunjava više kadrovskih (23 stalna nastavnika) i materijalnih uvjeta nego li neki fakulteti koji su već osnovani. To je bila viza nastavnicima i radnicima škole da učine dodatne napore kako bi se privela kraju dugogodišnja nastojanja i učinio zadnji korak u osnivanju fakulteta.

Skupština interesne zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja u bankama, službi društvenog knjigovodstva i osiguravajućim zavodima u SR Hrvatskoj donosi 28. lipnja 1974.

"O D L U K U

Točka 1.

Prihvaća se program osnivanja Fakulteta organizacije i informatike Varaždin i prestanak djelovanja Više ekonomske škole Varaždin kao posebne organizacije udruženog rada visokoškolskog obrazovanja.

Točka 2.

Ova Zajednica preuzet će financiranje novoosnovanog Fakulteta iz prethodne točke počam od školske godine 1974/75. u okviru sredstava namijenjenih za financiranje usmjerenog obrazovanja u SR Hrvatskoj.

Točka 3.

U cilju ostvarivanja organizacije, konstituiranja i djelovanja Fakulteta organizacije i informatike ova Zajednica zaključit će Samoupravni sporazum s ostalim subjektima zainteresiranim za organizaciju i rad Fakulteta. Ovlašćuje se predsjednik ove Skupštine da potpiše Samoupravni sporazum o udruživanju rada i sredstava u cilju konstituiranja Više ekonomske škole Varaždin u Fakultet organizacije i informatike.

Točka 4.

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja".

U međuvremenu do osnivanja fakulteta u rujnu 1974. godine obavljeni su razgovori s preko 100 predstavnika privrede iz Varaždina, Zagreba, Siska, Koprivnice, zatim predstavnika SDK, banaka, osiguranja, republičkih i sveučilišnih organa. Na sastanku s navedenim predstavnicima u Varaždinu prihvaćena je i plansko-programska orijentacija novog fakulteta uz niz mišljenja i novih prijedloga za poboljšanje te orijentacije.

14. listopada 1974. godine Znanstveno nastavno vijeće Sveučilišta u Zagrebu imenuje Matičarsku komisiju za izbor nastavnika Fakulteta organizacije i informatike u Varaždinu. Komisija je

provela natječajni postupak i izvršila izbor nastavnika te je za 18. prosinca 1974. godine zakazana konstituirajuća sjednica Znanstveno nastavnog vijeća Fakulteta organizacije i informatike Varaždina.

Prof. dr Josip Ivoš, prorektor Sveučilišta u Zagrebu, sazvao je prvu sjednicu Znanstveno nastavnog vijeća Fakulteta u Gradskoj vijećnici u Varaždinu uz prisustvo Predsjednika Skupštine općine Varaždin i predstavnika političkog, društvenog, privrednog, javnog i kulturnog života Varaždina te predstavnika JNA i uz prisustvo profesora Ekonomskog fakulteta Zagreb.

Upoznavši prisutne sjednici da je Matičarska komisija Sveučilišta u Zagrebu izvršila izbor nastavnika potrebnih za početak rada Fakulteta, konstatirano je da se može konstituirati Znanstveno nastavno vijeće.

Nakon konstituiranja Znanstveno-nastavnog vijeća Fakulteta organizacije i informatike u Varaždinu u nastavku izvršen je izbor dekana i prodekana Fakulteta. Ovim činom počeo je radom prvi fakultet u Varaždinu.

Budući da je Fakultet prihvatio stupnjeviti studij, prvi stupanj s I i II godinom, a drugi stupanj s III i IV godinom studija, i s obzirom na postojanje ranije Više ekonomske škole i postojećih studenata u šk. godini 1974/75. pored studenata prve i druge godine odmah su upisani studenti III godine. Tako je Fakultet u školskoj godini 1974/75. već imao I, II i III godinu studija.

Nakon toga Fakultet je počeo stasati u znanstveno-nastavnu organizaciju i primljen je za članicu Sveučilišta u Zagrebu na Skupštini Sveučilišta održanoj u veljači 1975. godine.

U godinama od osnivanja do danas Fakultet je razvijao svoju nastavnu i znanstvenu djelatnost, te usmjeravao svoje napore na povezivanje s udruženim radom. To Fakultet ostvaruje preko svoje jedinice za primijenjenu znanost i Centra za informatiku u kojem je instaliran kompjutor Burroughs B-17-14. Pored nekoliko istraživačkih i aplikativnih programa radi se povremeno na obradi informacija za neke organizacije u Centru za informatiku.

I ranije Viša ekonomska škola u Varaždinu, a i Fakultet danas najuže je vezan uz radne organizacije bližeg i daljnjeg okruženja, te ima samoupravne sporazume o razmjeni rada i suradnji sa:

- SOUR "Varteks" Varaždin,
- Službom društvenog knjigovodstva SR Hrvatske u Zagrebu,
- SOUR "Podravka" Koprivnica,
- "TAM" Maribor, Predstavništvo Zagreb,
- Udruženje cestovnog saobraćaja SRH, a u toku su pripreme za potpisivanje takvih sporazuma i s drugim organizacijama. Danas Fakultet usko suradjuje s nekoliko viših, visokih škola i fakulteta u zemlji, te Referalnim centrom Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišnim računskim centrom u Zagrebu (s kojim je povezan preko dva terminala).

U školskoj godini 1977/78. upisano je u I godinu studija 328 redovnih studenata i veliki broj izvanrednih studenata i studenata uz rad.

U Fakultetu danas stalno radi 30 nastavnika i 10 asistenata. Među njima je 7 doktora znanosti i 12 magistara znanosti. Fakultet posebno usmjerava svoje napore na podizanje mladog znanstvenog kadra i unapredjenje znanstvenog rada.

Naravno, zaslužuje pažnju da se istakne kako Fakultet ima svoj srednjoročni plan razvitka, kako u Fakultetu aktivno radi Savez socijalističke omladine i druge političke organizacije, kako je zaokupljen brigom oko studentskog standarda, razvitkom drugih škola u gradu itd., ipak nije ovom prilikom moguće sve to obuhvatiti.

Završavajući ovaj kratak prikaz i osvrt na prilike u kojima se razvijalo visoko školstvo u Varaždinu, želim istaknuti kako uz postojanje školskih institucija u Varaždinu kroz proteklih četrina stotine godina i uz postojanje niza kulturnih i obrazovnih institucija (Kazalište, Muzej, Galerija slika, Gradska knjižnica i čitaonica, Arhiv itd.) to je bila razina obrazovanosti, kulture i svijesti radnika, omladine, intelektualaca i svih građana Varaždina.

Uostalom, tako smo došli do međusobne uvjetovanosti kulture i svijesti svih ljudi grada s postojanjem onih obrazovnih i kulturnih sadržaja i institucija koje su osnivane i razvijane zahvaljujući razini obrazovanja, kulture i svijesti ljudi, i njihove spremnosti da materijalno doprinose tome razvitku.

Ostaje još samo da se istakne da u takvim prilikama možemo očekivati samo sve veći i brži razvoj Fakulteta kojem je ovdje posvećeno najviše riječi, a i drugih obrazovnih, posebno visokoškolskih organizacija u Varaždinu.